

Ковалькова Т.О.

аспірант,

Національний авіаційний університет

СТАН ФОРМУВАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ

Формування готовності студентів-психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі необхідне для швидкого орієнтування в майбутній професійній діяльності, прийняття правильних обдуманих рішень та розуміння, якої саме допомоги потребує той чи інший спеціаліст.

Перелічимо установи України, в яких здійснюється спеціальна підготовка фахівців до роботи в авіаційній галузі: Національний авіаційний університет (НАУ), Кіровоградська льотна академія НАУ, Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», Харківський університет повітряних сил ім. І. Кожедуба, Слов'янський коледж НАУ, Кременчуцький льотний коледж НАУ, Васильківський коледж НАУ, Криворізький коледж НАУ.

Дані установи готують приватних пілотів, комерційних пілотів вертольотів, бортінженерів, льотчиків-спостерігачів, техніків (механіків) авіаційних з експлуатації повітряних суден, авіаційних техніків з планера та двигуна, техніків з експлуатації та ремонту обладнання, техніків-конструкторів (механіків), техніка авіаційного з експлуатації авіаційного устаткування об'єктивного контролю, техніка з аеронавігаційної інформації та ін.

Наведемо список установ України, в яких готують психологів та дотичних до психології спеціалістів: Національний авіаційний університет, Васильківський коледж НАУ, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Національний університет фізичного виховання і спорту України, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «ХАІ».

В НАУ наявна кафедра авіаційної психології. Вона є випусковою з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «Бакалавр», «Спеціаліст», «Магістр» за напрямом «Психологія» з поглибленим вивченням проблематики екстремальної психології, а також вивченням дисциплін авіаційного профілю у відповідності з міжнародними вимогами щодо підготовки психологів для

авіатранспортної галузі. Викладачі з базовою інженерною, авіаційною й психологічною освітою забезпечують формування знань студентів про особливості авіаційної галузі й цілеспрямовано мотивують студентів до професійної діяльності в цій сфері.

Нами був здійснений контент-аналіз робочих навчальних програм їх підготовки в даному університеті. Дисципліни освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст» та «Магістр» є загальними, так як вони стосуються підготовки психолога для роботи в будь-якій сфері. Чітка орієнтація на галузь відображена лише у циклі дисциплін самостійного вибору навчального закладу освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр». Зокрема, до цього циклу належать: «Основи авіації», «Світова практика управління безпекою в авіації», «Психологічні проблеми спілкування в професійних командах та екіпажах», «Психологія авіаційного спорту», «Основи авіаційної медицини», «Психологічні технології роботи з персоналом», «Психологія професійного ризику», «Авіаційна ергономіка», «Авіаційні системи відображення інформації», «Психологія екстремальних та кризових ситуацій» та «Постстресова реабілітація».

Можемо зробити висновок, що зміст цих навчальних дисциплін орієнтований на підвищення інтересу щодо працевлаштування в авіаційній галузі, але не передбачає створення відповідних педагогічних умов та розробки педагогічної технології формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі.

Для підтвердження чи спростування цих результатів додатково було проведено анкетування фахівців авіаційної галузі, які проходили підвищення кваліфікації в Інституті післядипломного навчання НАУ. Для цього була розроблена анкета для фахівців авіаційної галузі (пілотів, диспетчерів, інженерів різних авіаційних спеціалізацій, керівників підрозділів підприємств авіаційної галузі та інших фахівців галузі), яка складалася із 8 запитань і включала: рік закінчення вищого навчального закладу; отриману спеціальність; чи працює спеціаліст за обраною спеціальністю, загальний стаж роботи в авіаційній галузі; відчуття потреби щодо необхідності отримання психологічної допомоги; чи пов'язана діяльність в даній галузі з багатьма психологічними проблемами, у яких сферах їх найбільше (у сфері міжособистісних стосунків, при взаємодії керівників з підлеглими, при персональному виконанні професійних обов'язків); чи є на підприємстві, в авіакомпанії, у виробничому

підрозділі посада психолога; чи є вона необхідною; які його обов'язки, яку освіту він має; створення словесного портрету психолога авіаційної галузі, звернувши увагу на його рівень освітньої підготовки, володіння специфікою галузі, які об'єктивні вимоги висувуються щодо особистісних та професійних характеристик психолога авіаційної галузі.

При відповіді на запитання анкети про відчуття потреби щодо необхідності отримання психологічної допомоги 90 % досліджуваних вважають, що потреба існує; 7 % не існує; 3 % можливо існує.

Причому 100 % фахівців зазначили, що діяльність в галузі цивільної авіації пов'язана із психологічними проблемами. Проблеми існують у сфері міжособистісних стосунків, так стверджують 47 % респондентів; у сфері взаємодії керівників з підлеглими – 43 %; при персональному виконанні професійних обов'язків – 10 %.

Стосовно запитання анкети про те, чи є в авіакомпанії посада психолога і хто її обіймає, 90 % респондентів стверджують, що психолог є, а 10 % – не знають. Про те хто її обіймає, нікому із фахівців авіаційної галузі не відомо, але вони знають, що психолог працює у відділі розвитку організації Міжнародних авіаліній України.

На запитання анкети про необхідність посади психолога в авіакомпанії 100 % фахівців зазначили, що психолог потрібний. Так, фахівці сфери цивільної авіації доповіли, що необхідною є професія психолога по причині того, що робота в авіаційній галузі – це діяльність в умовах стресу та існує велике психологічне навантаження із-за величезної відповідальності, об'єму та інтенсивності роботи. Вони зазначили, що психолог потрібний при відборі персоналу при прийомі на роботу в залежності від специфіки діяльності в галузі, для оцінки здатності кандидатів працювати в колективі, а також при психологічній реабілітації працівників після стресових ситуацій.

Авіаційні спеціалісти зазначили, що психолог повинен вміти спілкуватись з людьми, які відповідають за людські життя і розуміти до чого може призвести помилка в даній галузі; вміти допомогти хоча б словами, у разі настання авіаційної пригоди; налагоджувати стосунки між керівництвом та підлеглими авіакомпанії.

Результати опитування практичних фахівців авіаційної галузі обґрунтували необхідність поглиблення спеціалізації підготовки

фахівців-психологів у вищому навчальному закладі для роботи в авіаційній галузі.

Нами були проведені бесіди із практичними психологами авіакомпаній України та Узбекистану. На жаль, в Україні у більшості авіакомпаній посади «психолог» взагалі не існує, хоча потреба в ній є очевидною. Однак, в авіакомпанії Міжнародні авіалінії України наявна посада «менеджер по персоналу». Спеціалісти, які працюють на цій посаді виконують частину функцій психолога. Зокрема в даній авіакомпанії працюють чотири психологи у відділі розвитку організації Міжнародних авіаліній України, які виконують однакові функції: профвідбору (бортпровідників, пілотів, авіатехніків та ін.); написання психологічних характеристик фахівців авіаційної галузі; адаптації персоналу; оцінки якості його роботи; організації навчання; впровадження мотиваційних програм, проектів по персоналу, організації сприятливого мікроклімату, міжособистісних стосунків в авіакомпанії та ін.

Таким чином, кожна галузь має свою специфіку, зокрема авіаційна сфера пов'язана із постійною напругою, стресами, відповідальністю за життя сотень тисяч людей. Професія психолога є особливо необхідною при профвідборі персоналу, для оцінки здатності кандидатів працювати в колективі, при психологічній реабілітації працівників після стресових ситуацій, для налагодження стосунків між керівництвом та підлеглими авіакомпанії та ін. Сьогодні в Україні є проблема відсутності посади психолога в більшості авіакомпаній, що може бути спричинене небажанням керівництва бачити реальну потребу в психологічній допомозі персоналу. Щодо студентів, деякі з них не хочуть іти працювати психологом саме в авіаційній галузі, це відбувається із-за важких психологічних умов праці авіаційного персоналу та недостатньої практичної підготовки у ВНЗ. Отже, постає завдання підвищення мотивації студентів до роботи саме в авіаційній галузі; удосконалення методичного забезпечення (створення педагогічних умов з формування готовності майбутніх психологів до професійної діяльності в авіаційній галузі, складання методичних рекомендацій викладачам з формування зазначеної готовності та поглиблення змісту робочих навчальних програм розробленим нами спецкурсом «Особливості професійної діяльності практичного психолога в авіаційній галузі»).